

Porogi András, Dr. Benda József, Horváth Vanda,
Farkas Erika, Borókai Gábor, Mayer József

Kerekasztal-beszélgetés a pedagógusok média- reprezentációjáról

Porogi András, Dr. Benda József, Horváth Vanda,
Farkas Erika, Borókai Gábor, Mayer József

Kerekasztal-beszélgetés a pedagógusok médiareprezentációjáról

Moderátor: Jegyes-Tóth Kriszta

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Engedjék meg, hogy bemutassam a kerekasztal-beszélgetés résztvevőit: Porogi András, a Toldy Ferenc Gimnázium igazgatója, Dr. Benda József, az OFI főigazgatói főtanácsadója, Horváth Vanda, az MTVA gyermek- és ifjúsági műsorok főszerkesztője, Farkas Erika, a Kossuth Rádió műsorvezetője és szerkesztője, Borókai Gábor, a Heti Válasz főszerkesztője és lapigazgatója és Mayer József, az OFI Tartalomfejlesztési és Módszertani Központjának központigazgató-helyettese.

Kérem, mondják el röviden, hogy Önök mit tapasztalnak, mit látnak, hallanak, olvasnak a különböző médiumokban a pedagógusokkal, a pedagógiával, az iskola világgal kapcsolatban.

MAYER JÓZSEF: Engedjék meg, hogy én egy kicsit távolabbról kezdjem. A kérdés nyilván az, hogy amióta egyáltalán nagy nyilvánosság előtt lehet iskoláról, tanárokról, pedagógiáról beszélni, akkor ez milyen módon történik. Ha a 20. század néhány kiemelkedő, iskolákat bemutató regényalkotását nézzük, és ilyen például A város és a kutyák¹, vagy a Törless iskoláiévei,² akkor azt láthatjuk, hogy az iskolák kedvezőtlen képben jelennek meg. A kedvezőtlen iskola-képhez pedig kedvezőtlen pedagóguskép társul. A magyar irodalomból példaként hozhatjuk fel Szabó Dezső írásait, ahol szintén így jelenik meg. Nagyon hasonló tapasztalható a film és a televízió világában is, ahol sajnálatos módon mindig a lesajnált, kedvezőtlen adottságokkal rendelkező pedagógus jelenik meg, de természetesen vannak kivételek. De azért érdemes végiggondolni egy skálát Hannibál tanár úrtól Ámbár tanár úrig.

Élesebben fogalmazva a sajtóban is ez jelenik meg: sokszor a nyilatkozó pedagógusok elmondják, hogy milyen borzalmas a pedagógusszakma, mennyire kevés a fizetés és így tovább. A szerkesztőkben pedig nem igazán merül fel az, hogy ezeket a cikkeket nemcsak pedagógusok olvassák. A megjelenő kép tehát a lesajnált pedagógus, és a kedvezőtlen pedagógiai környezet. Az sem segít sokat ezen, ha a heroikus munkát végző szakembert mutatjuk be, mert bár elismerjük fantasztikus teljesítményét, de valahogy nem szeretnénk a helyében lenni, és még kevésbé szeretnénk a gyerekünket arra biztatni, hogy legyen pedagógus.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: A kollégái is így érzik? Egyetértenek-e azzal, hogy a médiumokban egy kevésbé pozitív pedagóguskép jelenik meg?

¹ M.V. Llosa.

² R. Musil

DR. BENDA JÓZSEF: Részben értek egyet ezzel a megállapítással. Egy kicsit kitágítva a képet, azt gondolom, a médiát két részre bonthatjuk: van a szaksajtó, amelyet a pedagógustársadalom ír a pedagógustársadalom részére, és van az a média, amit a közmédiának nevezhetünk: ez a többi társadalmi szereplő számára mutatja be az iskolaszektor működését.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Beszéljünk az utóbbiról, annál is inkább, mert tegnap foglalkoztunk a pedagógus-folyóiratokkal.

DR. BENDA JÓZSEF: Ez a csatorna, azt gondolom, hogy csapdában van. A közmédia nemcsak a pedagógustársadalmat állítja be negatívan, mert ki van téve egy sajátos nézettségi szempontnak! A médiában iratlan szabály: csak a rossz hír: „A Hír”. Mondanék egy példát: amikor iskolaigazgató voltam egy alapítványi iskolában, nagyszerű programokat szerveztünk és mutattunk be a gyerekekkel. Egyszer elhívtam egy médiaceleb ismerősömet, hogy tudósítson a közmédiában azokról a színdarabokról, amelyeket ott a gyerekek előadtak. Ő megkérdezte: „mi A Hír?” – Azt mondtam: „Olyan minőségű műalkotásokat nézhetek meg, amelyek egy kőszínházban is megállnák a helyüket.” Ő visszakérdezett: „Mi A Hír?” Megismételtem: „Nagyszerű, élvezetes, kiváló minőségű színházi produkciókat mutatunk be: nem egyet, hanem sokat, egymás után.” Erre ő: „Az nem Hír. Ha leváltják az iskolaigazgatót, a szülők fellázadnak a vezetés ellen, vagy egy gyerek kiugrik az iskolaablakon, akkor kimegyünk tudósítani.” A közmédia tehát sajátosan közelíti meg az iskolákat: szenzációt keres, mert a csatorna nézettsége a számára.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Porogi András, hozzáfűzne-e még ehhez valamit?

POROGI ANDRÁS: Szerintem rosszabb a helyzet annál, mint amelyet itt a kollégáim felvázoltak, két ok miatt. Az egyik ok az az, hogy történetileg, mivel az írók inkább diákok voltak, mint tanárok, ezért az irodalomban is sokszor negatívan szerepel a tanár. A másik ok ennél súlyosabb. Az iskola világa a gyerekek lelkében eddig jóval nagyobb szerepet játszott. Most a helyzet megfordult: az iskola világa mellé, fölé, köré épül az a médiavilág, amelyet ők fogyasztanak. Már nem az iskola magyarázza a világot, hanem az iskolát az őket ért ezernyi médiahatásban, annak fényében, árnyában, tükrében ítélik meg. Azért, hogy ez egy kicsit kézzelfoghatóbb legyen, mondok egy példát. Bizonyára többen ismerik a South Park című amerikai rajzfilmsorozatot. A gyermekeink ezt nagy előszeretettel nézik a 18-as karika ellenére is. A South Parkban van egy iskola, ott van egy igazgatónő és vannak tanárok. Ezek a tanárok gyengeelméjűnek, lúzernek, pedofilnak, drogosnak vannak ábrázolva. Igaz, hogy ez csak karikatúra, de azért tudjuk azt, hogy nyilván vannak ilyen tanárok is. Tehát amiről a rajzfilm beszél, az nem hazugság. De ha a gyermek ezt a tanárképet kapja, akkor nyilván a saját tanárait is más szemmel kezdi el nézni. Másik példám: a reklámok. Azok a reklámok, amelyek iskolában játszódnak vagy az iskoláról szólnak, azokban a tanár mindig a vesztes, a lúzer pozíciójában van, függetlenül attól, hogy jó tanár vagy rossz. Ez a szerep osztódik ki a számára. Ez pedig azért veszélyes, mert nyilván azt szeretnénk, hogy a tanári szakma presztízses legyen, ahová valóban a legtehetségesebb emberek jelentkeznek, ez a tanárkép pedig ez ellen dolgozik.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Azt hiszem, hogy erőteljesen meg lettünk szólítva, mi, a médiumok képviselői. Rossz, rosszabb, még rosszabb. Tényleg ilyen lenne a pedagógusok megjelenítése a különböző médiumokban?

FARKAS ERIKA: Először is végre rájöttem, hogy miért vagyok ide meghívva. Mert én vagyok a kakukktojás.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Igen, egyébként. A Hely.

FARKAS ERIKA: Én a Hely című műsort vezetem a Kossuth Rádióban. A Hely című műsorban kizárólag pozitív példákat mutatunk be. Ez egy markánsan olyan műsor, ahol igyekszünk derűs hangnemben, oldott hangvétellel, ismereteket továbbítva helyszíneket bemutatni. Mondok példákat: kísérleti iskolákról, kísérleti tanítási módszerekről, felzárkóztatási iskolákról, a Molnár Ferenc Általános Iskolától kezdve a Nyírségig. Számptalan helyen készítettünk már iskolákról riportot. Ha pedig pedagógus beszél a műsorban, akkor elhihetjük, hogy ő tényleg lelkes, elkötelezett és boldog tanár. Egyébként halkán hozzáteszem, hogy mégse a tükör csinálja a valóságot, a médiumok vagy a média végső soron reflexív, homlokegyenest mást nem mutathat, mint amit lát. Példaként tenném hozzá, hogyha elkezd a reklám- és a médiaipar sugározni, hogy az anyák egy emberként rosszak, attól még nem biztos, hogy minden gyermek azt fogja gondolni, hogy az ő anyukája lúzer. Tehát talán kicsit túl van dimenzionálva a vita kedvéért ez a bizonyos lúzerség, amely egyébként akár rokonszenves is lehet.

HORVÁTH VANDA: Én is kakukktojás vagyok. Mi az M2 gyerekcsatornával és a Petőfi Rádióval kifejezetten azon dolgozunk, hogy a tanárok visszakapják azt az áhított szerepet egy gyerek életében, amelyet itt most többen hiányolnak.

BORÓKAI GÁBOR: A jelenlévők mindig kakukktojások. A sajtóról sokféle felfogás él. Az egyik a hírt úgy tekinti, hogy minden információ hír, amit valaki el akar titkolni, minden más reklám. Épp ezért, hogyha valamit nagyon akarnak közölni, azt reklámnak tekinti, és attól ódzkodik. De ez csak egy szegmense a sajtófelfogásnak, ennél sokkal szélesebb felfogást jelenítünk meg itt mi hárman. Kriszta a fölvezetőben említette, hogy nemcsak a Heti Válasz főszerkesztőjeként, hanem a Médiaunió képviselőjeként is vagyok itt. Ha a színpadon puska van, az általában elsül. Tehát ennek is van valamilyen jelentősége. A Médiaunió ma tette közzé az ideai témaválasztását. 2008-ban alakult a szervezet, kifejezetten azt célozva, hogy jó ügyeket karoljon fel. Ezzel is szeretném aláhúzni azt, hogy a jó dolgok is a sajtó érdeklődési körébe tartoznak. Foglalkoztunk mi már a mindennapos mozgás fontosságával, azzal, hogy a hendikepeseket fogadjuk el, idén pedig „jó embert” kerestünk, és a szavazás során megtalált legjobb hat emberben két pedagógus is van. Az ideai téma pedig a felelős médiahasználat. Azt gondoljuk, hogy a médiahasználat sok sebből vérzik, és leginkább oktatni kell a médiahasználatot is. Ebben a pedagógusoknak kiemelt szerepük van. A rendszerváltozás előtt arra volt – joggal – panaszkodunk, hogy elzártak előlünk információkat, napjainkban pedig már annyi információ zúdul ránk, hogy emiatt vagyunk kétségbeesztő helyzetben. És főleg a gyerekek a legkiszolgáltatottabbak. Azt hiszem, kellőképpen elkerültem az eredeti kérdést. Annak idején azt tanították nekem kormányzóvivőségem alatt, hogy soha egyetlen kérdés-

re se válaszoljak, mert akkor nem derül ki, mikor kerülöm a kényes kérdést. Tehát mi volt a kérdés? Mi a pedagóguskép? Bennem nem a média által él a pedagóguskép, hanem személyes tapasztalat által. Sok tanáromra szeretettel emlékezem vissza, és az, hogy elértem azt, amit szerettem volna elérni, az nekik köszönhető. Úgyhogy nekem ez a pedagógusképem. És minden más reklám.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: A kérdés valójában arra vonatkozott, hogy a pedagógia, az iskola-rendszer, a pedagógusok miként jelennek meg például a Heti Válaszban.

BORÓKAI GÁBOR: Amikor a Hír TV-t létrehoztuk, elhatároztuk, hogy nálunk lesznek jó hírek. A vasárnap esti nyolcórás híradó, az a jó hírek híradója volt. Hamar észrevettük azonban, hogy a jó hírek híradóját nem nagyon nézik. A tükröt össze lehet törni, de a tükör valamit közvetít. Mi is azokat az információkat, leírásokat, riporthelyszíneket keressük, ahol izgalmat, érdekességet, feszültséget találunk. Bizonyos rovatainkat azért hoztuk létre, hogy az újság ne csak negatív energiát sugározzon, mert az rendkívül frusztráló. Nagy szükség van pozitív energiákra. Őszintén szólva, nem emlékszem, hogy iskolával kapcsolatban mi volt az a rendkívül pozitív cikk, amit mi elővezettünk, de arra sem emlékszem, hogy mi volt az a rendkívül negatív, amivel kapcsolatban mi írtunk.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Ennél a témakörnél maradva, milyen szerkesztési elvek, szempontok alapján kerül be ez a témakör például az önök által képviselt médiumba?

HORVÁTH VANDA: A múlt héten elindult a Legokosabb osztály című gyerekvetélkedő az M2-n. 3–4. osztályosokat választottunk, akik már elég okosak ahhoz, hogy izgalmas kérdésekre tudjanak válaszolni, de még nem olyan cinikusak, mint a felsősök vagy a gimnazisták. A vetélkedő minden része arról szól, hogy az egész osztály a pedagógussal együtt tegyen valamit, ami jó dolog. Együtt jönnek a tévéfelvételre, együtt izgulják végig a feladatokat. A pedagógusok szeme ragyog, mert nem kell szigorúnak látszódnuk és kapnak egy olyan eszközt, amellyel kreatívan tudnak a gyerekekkel emberi szálakat kialakítani. A másik példám a gyerekhíradó. Elmegyünk iskolai előadásokra, beszámolunk az év pedagógusa választásáról, igyekszünk minden jó hírt átadni. Nyilván a gyerekeknek jó híreket mond az ember. Ezzel kivételezett helyzetben vagyunk, hiszen nem kell a valósággal olyan módon szembenéznünk, mint például egy közéleti hetilapnak.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Az urakat kérdezem újra, hogy Önök szerint a média mivel járulhatna még hozzá ahhoz, hogy az oktatás, az iskola, a pedagógusok még vonzóbbá váljanak a gyerekek, a fiatalok szemében? Egyáltalán szükséges-e, hogy ilyen feladatuk legyen?

DR. BENDA JÓZSEF: Úgy gondolom, hogy a médiának átadhatatlan felelőssége, hogy egy élhetőbb, és mindannyiunk számára több együttműködést lehetővé tevő közösséggé segítse válni az országot. Ez egyrészt a média felelőssége, másrészt ugyanez – egy másik szinten – az iskolák felelőssége is. Számolnunk kell azonban a média sajátos természetével –, ahogy Borókai Gábor mondta: „a jó hír az reklám, amit el akarnak titkolni, az viszont érdekes.” Figyelembe kell tehát vennünk a médiának ezt a sajátosságát. Ennek tudatában kell az iskolák-

ról, a pedagógustársadalomról szólni a nézőkhöz. Fontos szempont, hogy „érdekes” legyen, amit látnak, ne unalmas izzadságszagú, rossz emlékeket idéző világ. Ha ilyet lát a néző, át fog kapcsolni egy másik csatornára. A ma folyó Uniós fejlesztések közepette bőven adódhatna lehetőség arra, hogy izgalmas történeteket kommunikáljunk az iskolák belső megújításának küzdelmeiről. Egy olyan korszakban élünk, amikor 5-10 év alatt teljes, gyökeres átalakuláson fog keresztül menni az iskolarendszer. Egy ilyen változás, fejlődés, átalakulás azonban – mindenki tapasztalhatja – nem egy diadalmenet. Ez egy küzdelem. Minden résztvevő küzd önmagával, az új helyzetekkel, és csoportok, szervezetek egymással, a nagyobb lehetőségek elnyeréséért. Ez „a jó” és „a rossz” harca egymással. Egyéni, csoport és társadalmi érdekek ütközése egy bizonyos szempontból. És ha így fogjuk fel, máris keríthetünk egy „hollywoodi sikertörténetet”, egy „való világ” show-t köré, amire a néző vágyik. Ezt meg fogja nézni. Talán egy ilyen dramaturgiával tehetné a média a nézőközönség számára fogyaszthatóvá az iskolák történéseit. Amikor átalakul az Oktatáskutató Intézet, megújul egy iskola, több személy, csoport drámát, konfliktusok sorozatát élhetik meg. Egyesek háttérbe, mások előtérbe kerülnek. Energiák felszabadulnak vagy lecsendesednek. A „jó” és a „rossz” küzdelme minden szinten nyomom követhető, és mindkét félnek meg van az esélye a győzelemre, bukásra egyaránt. Ha viszont a média által támogatott környezetben kell ezeket a csatákat a „jediknek” megvívni a „Darth Vaderekkel” szemben, akkor ez felerősítheti a siker lehetőségét. Arra biztatnám a médiát, hogy szálljon be egy-egy ilyen hajóba, kövesse végig az eseményeket: hogyan születik meg egy konzervatív léleknyomorító iskolából, egy új személyiségorientált intézmény, amelybe már szívesebben járnak a tanárok, diákok egyaránt.

MAYER JÓZSEF: Szerintem érdemes a nézőponton változtatni. Nem szeretnék feladatot adni a médiának, de általában a tanulásról sokkal több mindent lehetne közvetíteni. Az az igazi kérdés, hogy mire jó a tanulás. Ha a képernyőről, újságból, mindenhol azt látja a gyerek, hogy ez fontos, hogy mi mindent lehet ennek a segítségével elérni, akkor ez egy nagyon fontos üzenet lehetne. Jelenleg azt lehet tapasztalni tömeges méretekben, hogy ilyen-olyan műsorban „egyszer-kétszer fellépek, mondok vagy csinálok valamit”, és akkor én már nagyon nagy sztár vagyok. Ha a népszerű sorozatokban megjelenne a tanulás, a tanulási tevékenység ábrázolása, az előhozná a pozitív pedagógusképeket is.

POROGI ANDRÁS: Arról még nem beszéltünk, hogy ez nemcsak magyar probléma, hanem az egész nyugati világ küzd ezzel az ellentmondással. Nyugat-Európában is tanárhány van, mert a fiatal pályaválasztók nem érzik megbecsült foglalkozásnak a tanári pályát. Tehát a média működésétől függetlenül azt gondolom, hogy civilizációs problémáról van szó. Hiába költenek az államok 100 milliárdokat a közoktatásra, ha a médiában ezernyi helyen rombolódik a tanárok presztízse. Az egész rendszer újragondolására lenne szükség. Banális példával élve, ha a milliók által nézett szappanoperákban megjelenne egy pozitív tanárfigura, annak valószínűleg jelentős hatása lehetne. Ezt stratégiai problémának látom: az oktatás és a média viszonya. Ez nem egyszerűen a szereplők szándékaitól és moráljáról függ.

FARKAS ERIKA: Azt gondolom, hogy függ a szereplők szándékaitól és moráljától is. Itt öt apróságokról beszélünk, és mindegyikről óráig lehetne beszélni. Utoljára emlékeim szerint a Szomszédok című sorozatban volt pozitív tanárfigura és pozitív iskola. Amúgy újabban a

Szomszédok című sorozat nagy kultusznak örvend a tanulóifjúság körében. A másik alapvető kérdés, hogy a publikum vélt igényeit kiszolgálja vagy formálja-e egy-egy médium. Ez a vita nem új keletű. Amely médiumnak pusztán a profittermelés a célja, az nyilván kiszolgálja a vélt igényt. Amelyik médiumnak nem az a dolga, hogy profitot termeljen, annak az lenne a kötelessége, hogy formálja ezt az igényt. Hogy a jó hír óhatatlanul reklám, az szerintem nagyon jó. Újfennt a Hely című műsrot említeném, rengetegen fordulnak hozzánk, akik felismerik, hogy mennyi reklámot ér félmillió hallgató naponta. Mayer Józsefre reagálva, nagyon tetszett nekem ez a „csináljunk gusztust a tanuláshoz”. Ha az ember a tudás vagy a tanulás örömét próbálja valamilyen indirekt eszközzel bemutatni, akkor az iskola és a pedagógusok presztízsét is emeli.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Borókai Gábor, hozzáfűznél valamit?

BORÓKAI GÁBOR: Erika belekezdett abba, amit én is szerettem volna mondani. Itt a média egységes valamiként említődik, holott nem az. A média eredendően arra szerződött, hogy információt osszon meg másokkal, vagy rajta keresztül információkat lehessen megosztani. Igen hamar kiderült azonban, hogy ez egy jó profittermelő iparág is. Nyilvánvalóan más természetű a kereskedelmi média és a közszolgálati média. Tájékoztatás vagy profittermelés, nagyon különböző. A tömeg- vagy kereskedelmi média azt reklámozza, hogy nem kell küzdeni, nem kell sokat dolgozni, nem kell sokat tanulni, hanem ügyesnek kell lenni. „Megcsináljuk okosba.” Érdemes tehát különbséget tenni a médiumok között.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: Az előzőkhöz kapcsolódva kérdezem, hogy van-e egyébként párbeszéd az iskola és az egyes sajtóorgánumok között? Eljuttatják-e bármilyen módon a sajtóorgánumokhoz ezeket a bizonyos jó híreket Önökhöz? Nyilvánvalóan az újságíróknak is dolga, hogy utánamenjen ezeknek.

POROGI ANDRÁS: A mi iskolánk a helyi médiával kapcsolatban áll. A kerületi újság pedig rendszeresen tudósít is.

JEGYES-TÓTH KRISZTA: De érzik szükségét annak, hogy legyen konkrét médiatámogatása egy-egy óvodai-iskolai történésnek, egy új pedagógiai módszernek, egy jó gyakorlatnak?

POROGI ANDRÁS: Biztos. Én azt figyeltem meg, hogy a helyi közösség számára ez fontosabb és izgalmasabb, mint általában.

MAYER JÓZSEF: Régebben voltak direkt műsorok: az Iskolatévé vagy a Mindenki iskolája az iskolázatlan felnőtteknek. A kérdés itt az, hogy milyen kapcsolat állhat fenn iskola és média között. Ha újra létrejönne ilyen direkt tudáscsatornák, akkor az iskolákban, a kutatóintézetekben szakmai műhelyek szerveződnének a tartalom-előállításért. Ennél jobb együttműködést nehezen tudnék találni. Ez számomra azt jelenti, hogy nagy számú, jól képzett pedagógusnak a tudása bevonható lenne ebbe a tudástermelő műhelybe és közvetíthető lenne rendkívül széles körben, gyerekeknek, felnőtteknek. Ez pedig jó válasz lehetne az élethosszig tartó tanulásnak, mint új tanulási paradigmának a kihívásaira is.